

folyóiratban dr. Bronold után Vogel közöl, a villamosság három különböző módon talált alkalmazást, még pedig: a növények villamfény mellett tenyésztettek, termőtalajuk elektrizáltatott és légkörük ozonáltatott, vagyis villamosság segélyével nagyobb mennyiségű ozon képezetett.

A különféle dísznövények és a földi eperrel tett kísérletek által állítólag be lett bizonyítva az, hogy a villamosság fennebbi három nemű befolyása alatt, a növények:

a) egy és ugyanazon időben a természetes viszonyok között levőkkel szemben 2—3-szor jobban növekednek s a mellett erős és egészséges növényekké fejlődnek;

b) a virág és gyümölcs erősebb lesz a nélkül, hogy ezáltal illatjából veszítene;

c) a mag jobban kifejlődik, tehát vetőmagnak alkalmasabb lesz, az ily magból nevelt későbbi generatio tehát erősebb;

d) a tenyészet egészen független az időjárástól;

e) a talaj alkatrészei könnyebben assimilálódnak;

f) a talaj a káros rovaroktól ment marad.

Néhány szó „Az erdészeti műszótár“ érdekében.

Azon lelkes felhívás óta, melyet a tervbe vett új erdészeti műszótár ügyében az Országos Erdészeti Egyesület érdemes titkára, e lapok 1882. évi XI. füzetében a magyar erdészekhez és a magyar erdészet barátaihoz intézett, hazánk különböző vidékéről jött 25 oly közlemény látott napvilágot, mely hivatva volna a műszótár összeállításához anyagot szolgáltatni. Sokkal csekélyebbnek látom ezt az anyagot, semmint ama felhívásban jelzett egyik feladatot, mely a „szógyűjtés“-re vonatkozik, eddig megoldva, vagy a megoldáshoz közel állónak találnám.

A másik feladatot a „fogalomgyűjtés“ képezné, melyre nézve a felhívás így szól: „Az idegen irodalomban s a nem magyar ajku erdei munkások nyelvében sokszor akadhatunk olyan találó rövid kifejezésekre, melyeknek megfelelők a mi nyelvünkben nincsenek, melyeket mi csak nehéz-

kesen, körülírással tudnánk kifejezni. Ezeknek összegyűjtése a tervezett szótár kidolgozása alkalmával szintén szükséges, mert műnyelvünk hiányát csak ily módon ismerhetjük fel s a pótlásról csak így gondoskodhatunk tökéletesen. Erre tehát szintén melegen kérjük t. szaktársainkat.“

Ezen feladat megoldásához — úgy tudom — a szak-társak eddigelé semmivel sem járultak.

Mindezekből azon meggyőződésre jutunk, hogy az erdészeti műszótár ügyével kapcsolatos összes feladatok megoldása a szerkesztéssel megbízott szakférfiaktól van szükségszerűleg függővé téve.

A feladat mindenesetre nehéz, de még nehezebbé válhatnék az esetben, ha szakférfiaink a nyelvmivelés terén egymás ellen küzdő két tábor, az ortologia és neologia tábora közül nem tudnának határozottan az elsőhöz csatlakozni.

Nem lehet célom, sem feladatom, annál kevésbé pedig hivatásom e két tábor szellemi harcával foglalkozni, elég lesz hivatkoznom azon működésre, melyet nyelvünk nemzetiséssé formálásában az ortologia alapján kitűnő szakfolyóiratunk a „Nyelvőr“ folytat.

Programmja a következő: „Akarjuk ott, a hol az ingadozó alapra fektetett s rögtönözve létesített nyelvujítás szabályellenes szóalkotásokat hozott forgalomba, a helyesség visszaállítását; a hol az idegen nyelvekkel való érintkezés korcs kifejezéseket természetett, a tisztaság előmozdítását; akarjuk a követelményeknek teljesen megfelelő tudományos magyar nyelvtannak összeállítását megkönnyíteni s részben elkészíteni az által, hogy anyagot gyűjtünk s a függőben lévő kérdéseket megvitatás által tisztázzuk; mindezt pedig a magyar nyelv életéből meritett eszközök segítségével akarjuk megvalósítani. E végből kutatni fogjuk 1. a történeti; 2. a

népnyelvet; 3. a jelentékenyebb írók szókincsét.“

Ezen az ösvényen fognak haladni remélhetőleg a „magyar erdészeti műszótár“ megalkotói is, hogy sikeresen kiirhassák erdészeti műnyelvünkől azon sok szót, melyeknek sem nyoma, sem képe nincs a magyar nyelv életében, melyek létezésüket erőszakos összetákolásnak köszönhetik, s melyek nem nyelvbeli analogia szerint készültek. Példa gyanánt elég lesz felhoznom az erdészek közt még most is használatban lévő: domlya, csuszornya, uszapatak, mérlánecz, magoncz, szaböl, fögda, ültöncz stb. helytelen szóalkotásokat.

Az eféle helytelenségek gyökeres kiirtására: „a forrás, a melyből meritünk, tiszta, eredeti; az anyag a melyből alkotunk ép, erős legyen. Keressük fel tehát először a népet tűzhelyénél, hallgassuk meg övéi körében, akkor, mikor a bizalom napja szivét ajkára fakasztja, s nem egy oly találó szót vagy kifejezést leshetünk el tőle, a melyen magunk ugyancsak törhettük volna fejünket.“ (Ny. II. 338—339.)

A „Nyelvőr“ illetén való nyelvmivelő princípiumait kell, hogy szem előtt tartsuk mi is most, midőn a magyar erdészeti műszótárral csatlakozunk azon mozgalomhoz, mely nemzeti nyelvünk ősi tisztasága megőrzésére, védelmezésére csaknem a tudományok minden ágában megindult. Jól esik e helyt megemlítenem, hogy a magyar erdészeti műnyelv reformáló állapotát eléggé bizonyítja az „Erdészeti Lapok“-nak a nyelvmivelés terén való magatartása, Szécsi Zsigmond erdőakadémiai tanárnak az Országos Erdészeti Egyesület által legujabban kiadott „Erdőhasználatban“ czimű jeles műve, mely a kor tudományának magasságán állva, nem téveszté el szem előtt a műnyelvet sem, mert a régi, helytelenül használt műszókat a lehetőségig mellőzte, s az új műszók

képzésénél a népies képzők, gyökök, helyes használatával, sikert aratott.

De nem is lehet másként, mert hiszen : „Az ortológiának köszönhetjük nyelvünk tudományos alapon való vizsgálatát, ez az iskola kutatta és kutatja a magyar nyelv törvényeit; ez az iskola figyelmeztette a nemzetet nyelve szomorú sorsára, ez az iskola mutatta meg a nemzetnek, hogy hogyan beszélje, írja a magyar nyelvet. Ez az iskola rakta le annak a fenéges épületnek az alapköveit, melyben a „szép, tiszta magyar“ nyelv készül, hogy ez hangozzék szerte a hazában. Nem vette észre a neologia, hogy az ortologia is hatalmas küzdő fél abban a nagyszerű mozgalomban, mely a magyar nemzetet, mert nemzetiessé : így nagygyá fogja tenni.“ (Túri Mészáros István „A nép nyelvének ügye a nyelvújítás óta cz. műve 123. és 124. lap.)

Ennek az iskolának kell, hogy hódoljanak azok a jeles szakférfiak is, kik a magyar erdészeti műszótár megalkotásával megbizattak, mert erdészeti műnyelvünk is csak a népszellem hű követésével írthatja ki a használatban lévő ferde alkotásokat s állapíthatja meg azokat a műszókat, melyek hivatva lesznek erdészeti műnyelvünket magyarossá s magát az erdészeti tudományt nemzetiessé tenni.

Nagy baj az, hogy akadnak közöttünk is olyanok, kik az erdészeti műnyelv magyarrá alkotása iránt, ha nem is ellenszenvvel, de bizonyos idegenkedéssel viseltetnek, mert félnék az eddig használt s már megszokott, de helytelen műszók kiküszöbölésétől, s majd az ujaknak megtanulásától. Talán véteknék is tartják új műszók alkotását, a hol a meglevő rosszak is megteszik a szolgálatot. Eléggé van alkalmunk tapasztalni, hogy szakférfiaink közül sokan mily nagy önmegtagadással veszik szájukba a : „csusztató“, „erdősítési-terv“, „vizfogó“, „erdőőr“, „rakodó“ helyes szóalko-

tásokat, s mily nagy megkönnyebbülésükre szolgál egy-egy „csuszorna“, „ertési-terv“, „vizfogda“, „erdővéd“, „rakpart“ stb. ferdeségeket kimondani.

Ennek tulajdonitom azt a közönyösséget is, melyet tapasztalunk most, hogy midőn az elől említett lelkes felhívás szerte hangzott erdészetünk körében, épen a magyar lakta vidékekről érkezik kevés oly tudósítás, mely a nép által használt szókkal ép úgy, mint a nyelvjárásokkal megkönnyítette volna az erdészeti műszótáron dolgozók nehéz munkáját.

Én, mint a ki német-tót vidéken lakom, nem vagyok abban a szerencsés helyzetben, hogy elleshetném azon szókat, melyeket a magyar nép erdészeti fogalmak kifejezésére használ, az idegen nyelvek műszavait pedig azért, hogy magyarra fordítsuk, nem vettem szemügyre, mert erősen tartok attól, hogy ily eljárással idegen észjárást csempésznénk bele műnyelvünkbe; de viszont kötelességet vélek teljesíteni azzal, ha a magyar műnyelv-kérdés megoldásával kapcsolatos irodalmi termékek egynemelyikére hívom fel az erdészeti műszótár t. szerkesztői figyelmét.

A „Nyelvőrt“, mint e tekintetben ismert kitűnő forrást nem is említve, a magyar nyelvjárásokat ismertető figyelemre méltó dolgozatok czimei felsorolva megtalálhatók, Túri Mészáros István „A nép nyelvének ügye a nyelvújítás óta“ czimű legujabban (1885.) megjelent kitűnő műve 45. és 46. lapján. Ezen kitűnő munka méltatására s műszótárunk szerkesztői kiváló figyelmébe való ajánlására legyen elég a szerző e szavait idéznem: „A népnyelvnek az irodalmi nyelv mívelésére vonatkozó nagy fontosságát megmutatni, készülendő tájszótárunk szükségességét felvilágosítani, értékét előre is bizonyítani, ezt a feladatot tűztem magam elé.“

Ebben a munkában feltaláljuk mindazokat a princípiumokat, melyek a szóalkotásnál feltétlenül megtartandók. Feltaláljuk továbbá azon munkákra való hivatkozást, a melyekben műszótárunk szerkesztői is bő anyagot találhatnak. Így hivatkozik a régi irodalomból Csapó József, Fábrián József, Pethe, Földi, Diószegi, Fazekas tudományos könyveire is. E két utóbbi író fűvészkönyvére — mely minket különösen érdekelhet — Barna F. „Egy szavazat a nyelvújítás ügyében 1877.“ című műve 48., 49. lapján azt mondja: „e nemcsak nagyszerű hivatottsággal és a legdús gazdagabb magyar nyelvnek birásával, hanem ezenkívül a legalkalmasabb kifejezéseknek a nép nyelvéből kiválogatásában, mind ujaknak kigondolásában azóta is utolérhetetlen lángeszűséggel írott mű még máig is ugyszólván illetlenül áll (s) hogy ha tudományos nyelvünk népiesen azaz, nem nyelvújítás által fejlődik, magában legalább szándékos alkotás és „merészség“ nélkül, csak úgy birnánk ma művelt, tudományos nyelvvel, s talán hamarabb czélt értünk volna, mint a nyelvújításnak Bugát-féle műszavaival; maga az így keletkezni fogott tudományos nyelv pedig olyan lett volna, mint a Diószegi-Fazekasék műnyelve.“

Az újabb irodalomból legyen szabad azon művek közül, melyekben anyagot műszótárunk részére mindenesetre találunk, néhányat mint olyanokat felsorolnom, a melyek nem féltik a magyar műnyelvet a nép nyelvétől.

Ilyenek a Herman Ottó által szerkesztett „Természetrajzi füzetek“; ugyancsak Herman Ottónak „A magyar halászat könyve“ című s a természet-tudományi társulat könykiadó vállalatában talán még ez évben megjelenő műve, mely előreláthatólag sok életrevaló műszóval fogja gazdagítani irodalmunkat; a „Természettudományi közlöny“, Frecskay János „Találmányok könyve“

czimü munkája s a természettudományi társulat könyvkiadó vállalatában megjelent „A növények élete“; „A föld és életjelenségei“; „Az ember leszármazása“ czimü munkák.

Nagy szolgálatot tehetnének azonkívül az akadémia ellenőrzésével készülő „Magyar kereskedelmi műszótár“ s a „Magyar mester műszótár“ is.

Czélom, melyet e sorok közlésével elérni kívántam, nem volt más, mint hozzájárulni azon törekvéshez, mely erdészeti műnyelvünk magyarossá s így erdészeti tudományunk nemzeties szellemüvé tétele érdekében a magyar erdészet körében is megindult. A „Magyar erdészeti műszótár“ szerkesztésével megbizott szakférfiaink neve elég biztosítékul szolgál arra, hogy szavaimat T. Mészáros István eme mondásával fejezhessem be: „És ha áldáskép küldte ránk a magyar genius azokat a költőinket, a kik nemzetünk tipikus sajátságait énekelték műveikben, a kik csak a nemzetnek dolgoztak és a nemzeti szellemet erősítették: ép oly áldás szállott a nemzetre azokkal a tudósainkkal, a kik a tudományokba is a nemzeti szellemet, nemzeties szint és a helyes magyar nyelvet igyekeznek bevinni.“

Vadas Jenő,
m. k. erdész.